

الشمس
الحرمان
الحرمان

مجتمع آموزش عالی علوم و مطالعات اسلامی (نمایندگی المصطفی ﷺ در گرگان)

سرشناسه:	عمراف، نصیب‌الله، ۱۳۴۸ -
عنوان و نام پدیدآور:	اندیشه اسلامی (۱) [کتاب] / تدوین و بازنویسی نصیب‌الله عمراف؛ [به سفارش مدرسه عالی معارف اسلامی واحد گرگان].
مشخصات نشر:	قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ، ۱۳۹۵.
مشخصات ظاهری:	۲۲۴ ص.
مرجع تولید:	مجتمع آموزش عالی و مطالعات اسلامی نمایندگی المصطفی ﷺ در گرگان؛ ۱۲۱۵.
شابک:	۹۷۸-۶۰۰-۴۲۹-۱۲۹-۳
یادداشت:	چاپ دوم: ۱۳۹۸ (فیبیا).
یادداشت:	کتابنامه: ص. ۲۲۳-۲۲۴؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع:	تعلیمات دینی اسلامی -- راهنمای آموزشی (عالی)
موضوع:	Islamic religious education -- Study and teaching (Higher)
شناسه افزوده:	مدرسه عالی فقه و معارف اسلامی. واحد گرگان
شناسه افزوده:	جامعة المصطفی ﷺ العالمية. مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ.
شناسه افزوده:	معاونت آموزش
رده بندی کنگره:	Almustafa International University. Almustafa International Translation and Publication center. Deputy of Educational Affairs
رده بندی دیویی:	۳۷۷/۷/ع/۸۵۴ ۱۳۹۵
شماره کتابشناسی ملی:	۲۹۷/۰۷۶
	۴۵۱۶۵۱۹

BA.۳۴۴

اندیشه اسلامی (۱)

تدوین و بازنویسی
نصیب الله عمرف

مرکز بین المللی
ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

اندیشه اسلامی (۱)

تدوین و بازنویسی: نصیب الله عمرف

چاپ دوم: ۱۳۹۸ ش / ۱۴۴۱ ق

ناشر: مرکز بین المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

● چاپ: نارنجستان ● قیمت: ۴۰۰۰۰۰ ریال ● شمارگان: ۵۰۰

حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

مراکز فروش:

◀ ایران، قم، خیابان معلم غربی (حجتیه)، نبش کوچه ۱۸؛
تلفن: ۰۲۵ ۳۷۸۳۹۳۰۵ / (داخلی ۱۰۵) + تلفکس: ۹۸ ۲۵ ۳۷۸۳۶۱۳۴
◀ ایران، قم، بلوار محمدامین، سه راه سالاریه. تلفن: ۰۲۵ - ۳۲۱۳۳۱۰۶

📧 pub_almustafa

🛒 <http://buy-pub.miu.ac.ir>

✉ miup@pub.miu.ac.ir

باسپاس از دست اندرکارانی که ما را در تولید این اثریاری رساندند.

● ناظر گرافیک: مسعود مهدوی
● ناظر چاپ: نعمت الله یزدانی
● صفحه آرا: محسن خلیلیان

● مدیر انتشارات: مصطفی نوبخت
● مدیر تولید: جعفر قاسمی ابهری
● ناظر فنی: علی عبادی فرد

همه حقوق برای ناشر محفوظ است

هرگونه نسخه برداری اعم از کپی برداری و بازنویسی و انتشار، اسکن، ذخیره کامپیوتری، ترجمه به زبان های دیگر و ساخت فایل صوتی کتاب، بدون مجوز کتبی از ناشر ممنوع، شرعاً حرام و از طریق مراجع قانونی، قابل پیگیری است.

سخن ناشر

تحولات اجتماعی و مقتضیات نوپدید دانش‌ها و پدید آمدن دانش‌های نو، نیازهایی را به وجود آورده که پاسخ‌گویی به آن، ایجاد رشته‌های تحصیلی جدید و تربیت افراد متخصص را ضروری می‌نماید. از این رو کتاب‌های آموزشی نیز باید با توجه به این دگرگونی‌ها تألیف شوند.

جهانی‌شدن و گسترش سلطه فرهنگی غرب در سایه رسانه‌های فرهنگی و ارتباطی اقتضا دارد که دانش‌پژوهان و علاقه‌مندان به این مباحث، با اندیشه‌های بلند و ارزش‌های متعالی آشنا شوند و این مهم با ایجاد رشته‌های تخصصی، تولید متون جدید و غنی، گسترش دامنه آموزش و تربیت سازمان‌یافته دانشجویان به سرانجام خواهد رسید. این فرایند گاه در پرداختن به مباحث بنیادین و تدوین متون تخصصی تعریف می‌شود و گاه در نگارش بحث‌های علمی، اما نه‌چندان پیچیده و تخصصی به ظهور می‌رسد.

از طرفی بالندگی مراکز آموزشی در گرو نظام آموزشی منسجم، قانونمند و پویاست. بازنگری در متن‌ها و شیوه‌های آموزشی و به‌روز کردن آنها نیز این انسجام و پویایی و در نتیجه نشاط علمی مراکز آموزشی را در پی دارد. در این بستر، حوزه‌های علوم دینی به برکت انقلاب شکوهمند اسلامی،

سالیانی است که در اندیشه اصلاح ساختار آموزشی و بازنگری متون درسی‌اند. «**جامعة المصطفیٰ ﷺ العالمية**» به عنوان بخشی از این مجموعه که رسالت بزرگ تعلیم و تربیت طلاب غیر ایرانی را بر عهده دارد، تألیف متون درسی مناسب را سرلوحه تلاش خود قرار داده و تدوین و نشر متون درسی در موضوعات گوناگون علوم دینی، حاصل این فرایند است. «**مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفیٰ ﷺ**» با قدردانی و سپاس از فاضل ارجمند جناب آقای نصیب‌الله عمرف تدوین و بازنویس کتاب **درسنامه اندیشه اسلامی (۱)** و تمام عزیزانی که در تولید این اثر همیاری و همفکری داشته‌اند، آن را به جویندگان فرهنگ و اندیشه ناب اسلامی تقدیم می‌کند.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفیٰ ﷺ

مقدمه

کتاب پیش رو، متن آموزشی با موضوع عقاید اسلامی است که در مقطع کارشناسی برای کلیه دانش‌پژوهان اهل سنت مشغول به تحصیل در جامعه المصطفیٰ ص ع و آ لله العالمیة در نظر گرفته شده است.

متن این کتاب به درخواست مدرسه عالی معارف اسلامی واحد گرگان - که مدرسه تخصصی و ویژه تمامی مخاطبان از همه مذاهب اسلامی است - از کتاب «درسنامه عقاید» تألیف استاد علی شیروانی به کوشش آقای نصیب الله عمراف تدوین و بازنویسی و اقتباس شده است. با توجه به وجود آموزش‌های تقریبی و تطبیقی که در برنامه‌های درسی آن مدرسه صورت می‌گیرد و با عنایت به نیازهای علمی، معرفتی و مذهبی مخاطبان سعی شده است تا با رعایت اصول تهیه متون آموزشی، برای هر درس، اهداف کلی و اهداف رفتاری تعریف شود و در پایان هر درس چکیده مطالب و پرسش‌های مربوطه به درس بیان گردد. بنابراین با حفظ محتوای کلی کتاب، پس از مباحث خدانشناسی، پیامبر شناسی و معاد بر اساس متون کلامی اهل سنت، بحث خلافت و امامت گنجانده شد و در برخی از پاراگراف‌ها عبارات و واژه‌ها، اصلاح و در موارد جزئی با دخل و

تصرفاتی اندک، ویرایش یا حذف گردید. همچنین در برخی مباحث، مطالبی اضافه شده است، و اینک بعد از چندین دوره تدریس و بازخوردگیری با کسب اجازه از مؤلف محترم به زینت طبع آراسته شده و در اختیار دانش پژوهان قرار گرفته است.

فهرست

۱۷	درس اول: علم کلام (۱)
۱۷	وظایف علم کلام
۱۸	تعریف علم کلام
۱۸	موضوع علم کلام
۱۹	دلیل نام‌گذاری
۲۱	درس دوم: علم کلام (۲)
۲۱	تاریخچه علم کلام و عوامل مؤثر در پیدایش آن
۲۲	کلام جدید
۲۶	درس سوم: دین
۲۶	تعریف دین
۲۶	کاربرد دین در قرآن
۲۷	معنای اصطلاحی دین
۳۰	درس چهارم: ابعاد گوناگون دین
۳۰	عقاید
۳۱	اخلاق
۳۱	احکام
۳۵	درس پنجم: ضرورت دین‌پژوهی و انتظار متقابل میان دین و انسان
۳۵	ضرورت دین‌پژوهی

انتظار بشر از دین ۳۷

انتظار دین از بشر ۳۹

خداشناسی

درس ششم: شناخت خدا ۴۵

اهمیت شناخت خدا ۴۵

خدا کیست ۴۶

۱. خدا در اندیشه سقراط ۴۶

۲. خدا در اندیشه افلاطون ۴۷

۳. خدا در اندیشه ارسطو ۴۷

۴. خدا در اندیشه مسیحیان قرون وسطی ۴۸

۵. خدا در اندیشه گالیله ۴۸

۶. خدا در اندیشه نیوتن ۴۹

درس هفتم: خدا در اسلام ۵۲

مروری اجمالی بر اوصاف خدا در قرآن ۵۲

درس هشتم: خدا، معلوم همگان ۵۸

بدهت وجود خدا در قرآن ۵۸

مردم عصر بعثت و عقیده به الله ۵۹

عقیده به الله میان امت‌های نوح، عاد و ثمود ۶۰

درس نهم: فطرت و خدا ۶۳

معنای لغوی فطرت ۶۳

فطرت در قرآن ۶۴

فطرت الهی انسان ۶۵

درس دهم: نظریه فطرت ۶۷

بیان اجمالی نظریه فطرت ۶۷

فطری بودن شناخت خدا و گرایش به او ۶۹

درس یازدهم: برهان نظم (۱) ۷۳

بیان اجمالی ۷۳

۷۴.....	تعریف نظم
۷۴.....	مقدمه اول
۷۵.....	مقدمه دوم
۷۷.....	درس دوازدهم: برهان نظم (۲)
۷۷.....	چند نکته
۷۸.....	قرآن کریم و برهان نظم
۸۱.....	درس سیزدهم: صفات خداوند
۸۱.....	صفات ذاتی و صفات فعلی
۸۳.....	صفات ثبوتی و صفات سلبی
۸۷.....	درس چهاردهم: علم
۸۷.....	شواهد قرآنی
۹۰.....	درس پانزدهم: قدرت
۹۱.....	شواهد قرآنی
۹۴.....	درس شانزدهم: حیات
۹۵.....	شواهد قرآنی
۹۷.....	درس هفدهم: اراده
۹۸.....	شواهد قرآنی
۱۰۰.....	درس هجدهم: حکمت
۱۰۰.....	حکمت به معنای نخست
۱۰۱.....	حکمت به معنای دوم
۱۰۲.....	شواهد قرآنی
۱۰۴.....	درس نوزدهم: توحید
۱۰۴.....	معنای توحید
۱۰۶.....	مراتب توحید
۱۰۶.....	۱. توحید ذاتی
۱۰۷.....	۲. توحید صفاتی

- ۱۰۷..... ۳. توحید افعالی
- ۱۰۸..... آثار عملی توحید افعالی

پیامبر شناسی

- ۱۱۵..... درس بیستم: شناخت نبی و وحی
- ۱۱۵..... نبی کیست؟
- ۱۱۶..... وحی چیست؟
- ۱۱۸..... تأثیر وحی بر پیامبر
- ۱۲۲..... درس بیست و یکم: ضرورت بعثت پیامبران
- ۱۲۲..... بیان اجمالی
- ۱۲۳..... بیان تفصیلی
- ۱۲۴..... تمثیل
- ۱۲۶..... درس بیست و دوم: رهاوردهای بعثت انبیاء (۱)
- ۱۲۶..... مصلحان بزرگ و رهبران دلسوز
- ۱۲۷..... تعلیم
- ۱۲۸..... تزکیه
- ۱۲۹..... تذکر
- ۱۳۱..... درس بیست و سوم: رهاورد بعثت انبیاء (۲)
- ۱۳۱..... آزادی از اسارت‌ها
- ۱۳۲..... برقراری عدالت اجتماعی
- ۱۳۲..... اسوه و الگو بودن
- ۱۳۳..... هدف اصلی بعثت پیامبران
- ۱۳۶..... درس بیست و چهارم: عصمت انبیاء
- ۱۳۷..... عصمت در دریافت، حفظ و ابلاغ وحی
- ۱۳۷..... ۱. دلیل عقلی
- ۱۳۸..... ۲. دلیل نقلی
- ۱۳۸..... عصمت از گناه

فهرست ۱۳

۱۴۰	۱. دلیل عقلی
۱۴۰	۲. دلیل نقلی
۱۴۱	راز عصمت پیامبران از گناه
۱۴۵	درس بیست و پنجم: راه‌های اثبات نبوت
۱۴۶	جمع قراین
۱۴۶	معرفی پیامبر پیشین
۱۴۶	معجزه
۱۴۶	تعریف معجزه
۱۴۹	درس بیست و ششم: پیامبر اسلام
۱۴۹	اشاره تاریخی
۱۵۰	راه‌های اثبات نبوت پیامبر اسلام
۱۵۰	جمع قراین
۱۵۱	معرفی پیامبران پیشین
۱۵۳	معجزه
۱۵۴	معجزه بودن قرآن
۱۵۸	درس بیست و هفتم: ختم نبوت
۱۵۸	دین یا ادیان
۱۶۰	پیامبر خاتم
۱۶۰	راز ختم نبوت

معاد شناسی

۱۶۷	درس بیست و هشتم: اصل معاد، ضرورت و جایگاه آن در معارف اسلامی
۱۶۷	اصل معاد
۱۶۷	۱. ضرورت و جایگاه معاد در معارف اسلامی
۱۶۸	۲. ایمان به معاد پس از ایمان به خدا
۱۶۹	دلایل ضرورت معاد
۱۶۹	۱. عبث بودن دنیا بدون معاد

- ۱۷۰..... ۲. معاد مقتضای عدل الهی
- ۱۷۰..... ۳. معاد مقتضای رحمت الهی
- ۱۷۱..... انگیزه‌ها و شبهات منکران معاد
- ۱۷۵..... درس بیست و نهم: حقیقت مرگ
- ۱۷۷..... رابطه مرگ با خواب
- ۱۸۰..... درس سی ام: برزخ (۱)
- ۱۸۰..... سیمای برزخ در آیات
- ۱۸۵..... درس سی و یکم: برزخ (۲)
- ۱۸۵..... سیمای برزخ در روایات
- ۱۸۸..... رابطه میان اهل دنیا و اهل برزخ
- ۱۸۸..... ۱. ارتباط برزخیان با اهل دنیا
- ۱۸۹..... ۲. ارتباط زنده‌ها با مردگان
- ۱۸۹..... الف) ارتباط کلامی
- ۱۸۹..... ب) ارتباط عملی
- ۱۹۳..... درس سی و دوم: سیمای قیامت در قرآن (۱)
- ۱۹۴..... دگرگونی زمین، کوه‌ها و دریاها
- ۱۹۵..... دگرگونی آسمان و ستارگان
- ۱۹۵..... شیپور مرگ: نفخه صور اول
- ۱۹۶..... شیپور حیات: نفخه صور دوم
- ۱۹۷..... ظهور حاکمیت خدا و قطع سبب‌ها و نسب‌ها
- ۱۹۸..... دادگاه عدل الهی
- ۱۹۹..... به سوی بهشت یا دوزخ
- ۲۰۲..... درس سی و سوم: سیمای قیامت در قرآن (۲)
- ۲۰۲..... بهشت
- ۲۰۵..... دوزخ
- ۲۰۹..... درس سی و چهارم: شفاعت
- ۲۰۹..... شفاعت در قرآن و روایات

فهرست ۱۵

۲۱۰.....	مفهوم شفاعت
۲۱۱.....	نفی شفاعتِ باطل و اثبات شفاعتِ حق
۲۱۳.....	خاتمه

امامت

۲۱۵.....	درس سی و پنجم: امامت
۲۱۶.....	اشاره تاریخی
۲۱۷.....	تعریف امامت
۲۱۷.....	نصب امام
۲۱۸.....	شرایط امام
۲۱۹.....	راههای اثبات امامت